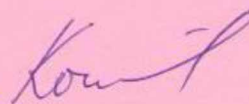

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КОЧЕТКОВ ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 631.153:332.37:332.36

**УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Мелітополь – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Луганському національному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Фірсов Євген Олександрович,
Луганський національний аграрний університет,
професор кафедри менеджменту, статистики та
економічного аналізу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ільїн Валерій Юрійович,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, завідувач кафедри обліку,
контролю та оподаткування агробізнесу;

доктор економічних наук, доцент
Зось-Кіор Микола Валерійович,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка,
професор кафедри менеджменту і логістики.

Захист відбудеться « 7 » грудня 2018 р. о 14:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 18.819.03 у Таврійському державному агротехнологічному університеті за адресою: 72310, Запорізька область, м. Мелітополь, пр. Б. Хмельницького, 18, корп. 1, ауд. 1.111.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Таврійського державного агротехнологічного університету за адресою: 72310, Запорізька область, м. Мелітополь, пр. Б. Хмельницького, 18.

Автореферат розісланий «2» жовтня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к. е. н., доцент

Косторной С. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У процесі розвитку людства утворилася, по суті, нова складова біосфери – агросфера, частиною якої є земельні ресурси. Використання ресурсів агросфери лише для збільшення виробництва продовольства та одержання сировини для промисловості призвело до постійного зростання кількості енергії, необхідної для виробництва кожної одиниці продукції, а також до виснаження природного потенціалу та забруднення довкілля. Враховуючи високий рівень антропогенізації території України, її вагомий промисловий потенціал, високу щільність населення (80–150 чол. на 1 м²), найбільшу в Європі зайнятість населення в сільськогосподарському виробництві (18 % працюючого населення), велику частку еродованих земель (58 % сільськогосподарських земель), найбільшу у Європі розораність (79 %), низьку лісистість території та низку інших об'єктивних факторів, необхідно забезпечити пріоритетність екологічного аспекту загальнодержавної аграрної політики на всіх її рівнях. Для поступового формування сталої (збалансованої) агросфери доцільно розробити та практично реалізувати національну програму екологізації сільськогосподарського виробництва. Центральною віссю такої програми повинна стати оптимізація землекористування.

Теоретичні, методичні та практичні аспекти управління землекористуванням відображені у наукових працях зарубіжних учених: П. Дорана, М. Зіммермана, Р. Мендельсона, В. Нордхауса, Р. Пачаурі. Проблеми раціонального землекористування досліджувало багато вітчизняних учених, зокрема О. І. Гуторов, Д. С. Добряк, М. В. Зось-Кіор, В. Ю. Ільїн, С. В. Кальченко, П. Ф. Кулинич, С. А. Нестеренко, В. М. Русан, П. Т. Саблук, А. Я. Сохнич, С. П. Танчик, А. М. Третяк, О. В. Ульяновченко, М. М. Федоров, Є. О. Фірсов, М. А. Хвесик, О. І. Шапоренко та ін. В їх працях розглядаються заходи, спрямовані на поліпшення використання й охорони земель.

Проте в публікаціях згаданих учених недостатньо розкрито теоретико-методологічні та методичні аспекти розв'язання проблеми управління оптимізацією землекористування сільськогосподарських підприємств. Наразі актуальним є системне вивчення питань стратегії та тактики землекористування сільськогосподарських підприємств в умовах посилення ризиків глобальних змін навколишнього середовища, зокрема Луганської області, територія якої належить до зони ризикованого землеробства. Отже, аналіз досвіду формування виробничої системи аграрних підприємств Луганської області та розробка пропозицій щодо вдосконалення системи управління землекористуванням у відповідь на неконтрольовані зміни мають не тільки практичне, але і наукове значення. Це визначило вибір теми, мету і завдання цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертації включено до планів науково-дослідних робіт Луганського національного аграрного університету за темами: «Удосконалення системи економічного аналізу, моніторингу та діагностики діяльності аграрних підприємств на ринку сільськогосподарської продукції» (2012–2016 рр., номер

державної реєстрації 0112U004429), та «Управлінські аспекти модернізації аграрного виробництва в умовах інтеграції України до Європейського економічного простору» (2016–2018 рр., номер державної реєстрації 0116U005247), у рамках яких автором запропонував теоретичні, методичні та практичні підходи до управління оптимізацією землекористування сільськогосподарських підприємств на основі формування відповідного методичного інструментарію.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в узагальненні та поглибленні теоретичних, методичних засад, розробці практичних пропозицій щодо управління оптимізацією землекористування сільськогосподарських підприємств, а також у формуванні відповідного інструментарію обґрунтування господарських дій.

Для досягнення цієї мети було поставлено та виконано такі завдання:

- узагальнити концептуальні основи раціонального землекористування сільськогосподарських підприємств в умовах глобальних змін навколишнього середовища;
- проаналізувати сприятливість землекористування сільськогосподарського підприємства у структурі багатогалузевої економіки та визначити його місце в умовах глобальних змін навколишнього середовища;
- удосконалити існуючі в практиці господарювання методи врахування зміни показників продуктивності земельних ресурсів відповідно до умов господарювання;
- сформувати модель оптимізації сільськогосподарського землекористування, що повною мірою дозволяє забезпечити поєднання економічної ефективності та збереження земельних ресурсів;
- визначити ключові елементи управління землекористуванням при стратегічному плануванні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах глобальних змін навколишнього середовища;
- розробити методичні основи визначення виробничих параметрів технологічної системи сільськогосподарського підприємства, які дозволяють максимізувати виробничі можливості підприємств, зберігаючи корисні якості природної системи;
- застосувати системний підхід до розробки та оптимізації планів землекористування сільськогосподарських підприємств відповідно до завдань адаптації до наслідків глобальних змін навколишнього середовища.

Об'єктом дослідження є процес управління трансформацією системи землекористування сільськогосподарських підприємств із забезпеченням оптимальних соціально-економічних та екологічних показників розвитку в умовах змін навколишнього середовища.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних і практичних аспектів управління землекористуванням сільськогосподарських підприємств у нестабільному навколишньому середовищі.

Методи дослідження. Теоретичною й методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених із проблем забезпечення, оцінки та управління землекористуванням сільськогосподарських

підприємств, відповідні законодавчі та нормативні акти з аграрних питань. У процесі дослідження використовувалися такі методи: *монографічний* – для вивчення фундаментальних основ землекористування та умов його формування, дослідження передумов змін характеру землекористування сільськогосподарського підприємства (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3), *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень щодо заходів оптимізації землекористування (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3), *аналізу й синтезу* – для аналізу особливостей стану і динаміки системи землекористування агропідприємств (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3), *системного підходу* – для формування концепції організації землекористування в загальній системі управління ресурсним потенціалом (підрозділ 3.1), *економіко-математичний* – для розробки моделей довгострокового програмування сталого землекористування через регулювання технологічного навантаження та проектування комп'ютерної програми (підрозділи 3.1, 3.2), *розрахунково-конструктивний* – для обґрунтування шляхів удосконалення землекористування через формування інтегрованих структур (підрозділ 3.3). Для проведення економіко-математичних розрахунків використовувалося програмне забезпечення Statistica 6.0, SPSS 13.0, MS Excel 2010, DIXI Растениеводство.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є законодавчі та нормативні акти України, дані Державної служби статистики України, роботи українських і зарубіжних учених, періодичні наукові видання, статистична звітність про діяльність сільськогосподарських підприємств, інформація з мережі Internet, результати власних спостережень і досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо управління оптимізацією землекористування сільськогосподарських підприємств, що дозволяє сформулювати відповідний інструментарій обґрунтування господарських дій, а саме:

вперше:

- обґрунтовано концептуально-методичний підхід до розробки моделі управління оптимізацією сільськогосподарського землекористування, яка дозволяє з урахуванням техніко-технологічних, нормативно-законодавчих і ресурсних параметрів розвитку здійснювати адаптацію виробничої моделі сільськогосподарського підприємства до процесів глобальних змін навколишнього середовища (с. 6–7);

удосконалено:

- концептуальні засади оптимізації землекористування сільськогосподарських підприємств в умовах глобальних змін навколишнього середовища із зазначенням головних напрямів управління процесом адаптації: формування механізмів урахування впливу агрометеорологічної інформації на економічну результативність сільськогосподарських технологій, забезпечення умов зниження конкурентної напруги за рахунок створення синергетичних умов існування продовольчих і промислових виробництв, створення природних умов екологізації сільськогосподарського виробництва із забезпеченням планової (або програмованої) результативності (с. 6–7);

- економічні моделі та інформаційне забезпечення розробки проектно-виробничих планів оптимізації землекористування за певної пріоритетності потреб суспільства, які, на відміну від існуючих програм, зводяться до екологізації та інтенсифікації виробництва (с. 11);

- методичний підхід до врахування динаміки зміни якісних показників земельних ресурсів, яка, на відміну від існуючих, дозволяє проектувати систему підвищення ефективності землекористування на основі врахування характеру антропогенної дії технологічних систем сільськогосподарського виробництва (с. 11–13);

набули подальшого розвитку:

- методичні засади планування сільськогосподарського виробництва в рамках розробки проектно-прогнознаї системи довгострокового планування технологічного навантаження на сільськогосподарські угіддя, яка дозволяє визначити оптимальний рівень інтенсивності використання земельних ресурсів при максимізації прибутковості (с. 11);

- теорія оптимізаційного моделювання довгострокового розвитку з урахуванням агротехнічної та метеорологічної інформації, що дозволяє враховувати наслідки глобальних змін навколишнього середовища при проектуванні стратегічного розвитку сільськогосподарського підприємства (с. 9);

- напрями міжгалузевої інтеграції сільськогосподарських і промислових підприємств, що реалізуються на основі багаторазового обміну проміжної продукції у процесі виробництва декількох видів сільськогосподарської та промислової продукції (с. 9–10).

Практичне значення отриманих результатів полягає у їх використанні сільськогосподарськими підприємствами та державними органами управління агропромислового розвитку з метою удосконалення системи управління землекористуванням і забезпечення його сталості.

Розроблений концептуально-методичний підхід до управління оптимізацією землекористування, який дозволяє здійснювати адаптацію виробничої моделі сільськогосподарського підприємства до процесів глобальних змін навколишнього середовища, використовується в діяльності Департаменту агропромислового розвитку Луганської обласної державної адміністрації (довідка № 37/1-76 від 26.12.2017 р.). Пропозиції щодо визначення ключових елементів управління землекористуванням при стратегічному плануванні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств прийняті до впровадження Управлінням агропромислового розвитку Біловодської районної державної адміністрації Луганської області (довідка № 61 від 20.02.2018 р.). Рекомендації щодо методики врахування динаміки змін якісних показників земельних ресурсів, що дозволяє проектувати систему підвищення ефективності землекористування, прийняті до впровадження СТОВ «Агро-Танюшівське» Новопокровського району Луганської області (довідка № 74 від 19.02.2018 р.). Рекомендації щодо планування сільськогосподарського виробництва в рамках розробки проектно-прогнознаї

системи довгострокового планування технологічного навантаження на сільськогосподарські угіддя використані у практичній діяльності Луганського відділення Державного фонду підтримки фермерських господарств (довідка № 012-12 від 01.03.2018 р.).

Теоретичні та методичні матеріали дослідження використовуються у навчальному процесі Луганського національного університету (м. Харків) при викладанні дисциплін «Аналіз господарської діяльності» та «Економіка підприємства» (довідка № 24-н від 15.02.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні ідеї та розробки, викладені в дисертації, і положення, винесені на захист, отримані й аргументовані автором особисто. З опублікованих у співавторстві робіт використані тільки ті ідеї та положення, що належать автору.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідалися на щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу в Луганському національному аграрному університеті (2011–2017 рр.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування конкурентоспроможного виробничого потенціалу сільського господарства в умовах глобалізації розвитку» (м. Харків, Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва, 14–23 вересня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Науково-методологічні основи підвищення економічної ефективності, інноваційного розвитку та менеджменту аграрного виробництва» (м. Харків, Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва, 24–25 квітня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Управління трудовими ресурсами в постіндустріальному суспільстві: глобальні виклики та перспективи розвитку» (м. Полтава, Полтавська державна аграрна академія, 29 жовтня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України» (м. Харків, Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва, 07–08 листопада 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування» (м. Мелітополь, Таврійський державний агротехнологічний університет, 14–15 червня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладені у 19 публікаціях загальним обсягом 8,65 друк. арк., із яких автору належить 7,6 друк. арк. Із них 8 опубліковані у спеціалізованих наукових фахових виданнях загальним обсягом 4,92 друк. арк., 2 – у виданнях іноземних держав та у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, і 9 публікацій – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (250 найменувань) і додатків. Основний зміст роботи викладений на 180 сторінках, дисертація містить 33 таблиці та 22 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи управління землекористуванням сільськогосподарських підприємств» викладено результати дослідження теоретико-методичних і нормативно-правових основ управління оптимізацією землекористування сільськогосподарських підприємств, уточнено концептуальні основи оптимізації землекористування, ідентифіковано передумови змін характеру землекористування, що впливають на способи його оптимізації.

На відміну від загальноприйнятого підходу до оптимізації землекористування, за яким оптимальне використання досягається шляхом визначення оптимальних пропорцій господарської активності в ході планування спеціалізації діяльності, пропонується використовувати підхід, в основі якого лежить ідентифікація процесів різного масштабу, що значною мірою (позитивно або негативно) впливають на зміну характеру землекористування сільськогосподарського підприємства в перспективі. Тобто потрібно сконцентрувати зусилля не тільки на вдосконаленні структурних параметрів виробничої системи, але і якісно трансформувати систему сільськогосподарського землекористування відповідно до сучасних потреб суспільства та розвитку науково-технічного прогресу.

За результатами аналізу досліджень процесів у провідних галузях національної та світової економіки, які можуть впливати на структурну та якісну зміну характеру землекористування сільськогосподарських підприємств, були зроблені висновки, що всі ці процеси можна умовно поділити на три групи: процеси, що забезпечують плановий рівень результативності сільськогосподарської діяльності без зміни інтенсивності землекористування; процеси, що забезпечують характер сільськогосподарського землекористування, близький до природного; процеси, що збільшують конкуренцію індустріального та продовольчого землекористування. Саме ці групи процесів формують передумови глобальної зміни землекористування. Відповідно до них досліджено їх специфічні прояви та особливості управління оптимізацією в конкретних випадках.

Глобальним процесом, розвиток якого значним чином впливає на плановий рівень результативності сільськогосподарської діяльності та який здебільшого визначає інтенсивність землеробства, є глобальні кліматичні зміни. Саме сільськогосподарська діяльність не спричиняє активно цього процесу, проте на ній це суттєво позначається через роботу із біологічними об'єктами (рослини, тварини тощо). Пріоритетною стратегією зміни землекористування відповідно до наслідків глобальних кліматичних змін є адаптація. За моделлю Мендельсона, раціональний підхід землекористувача ґрунтується на слідуванні змінам прибутковості конкретного виду діяльності в конкретних агрокліматичних умовах, які потенційно змінюються з часом. Отже, позитивний ефект від оптимізації землекористування сільськогосподарських підприємств, зважаючи на розвиток глобальних кліматичних змін, можна

отримати, забезпечивши управління спеціалізацією підприємства, адекватного метеорологічним умовам. А отримання сталого результату в мінливих умовах дозволить не вживати заходів екстреної інтенсифікації для компенсації незапланованих втрат (наприклад, заходів з пересіву озимих).

Іншим процесом, розвиток якого є визначальним з огляду на збільшення конкуренції індустріального та продовольчого землекористування, є глобальна енергетична перебудова, що проявляється саме в активному розвитку біопаливних технологій, сировиною для яких є основні та побічні продукти сільськогосподарського виробництва. Цей процес в землекористуванні проявляється у зміні пропорції продовольчого та технічного використання сільськогосподарських угідь, що впливає на продовольчу безпеку суспільства. Пріоритетною стратегією зміни землекористування відповідно до глобальної енергетичної перебудови є забезпечення умов конкурентоспроможності сільськогосподарського землекористування порівняно з промисловим.

Нинішній стрімкий техногенний розвиток суспільства актуалізував процеси екологізації землеробства, що забезпечує характер сільськогосподарського землекористування, близький до природного. Першочерговим завданням цього напрямку нами визначене відновлення продуктивного стану сільськогосподарських угідь до природного рівня. Переваги можна отримати, збільшивши результативність завдяки покращенню споживацьких якостей продукції сільськогосподарського землекористування.

У другому розділі **«Оцінка розвитку системи землекористування сільськогосподарських підприємств на прикладі Луганської області»** досліджено макросередовище землекористування та його факторний вплив на характер розвитку господарської системи підприємств, проведено аналіз виробничої системи аграрних підприємств Луганської області та здійснено комплексну оцінку стану техніко-технологічної системи, проаналізовано передумови формування сталого землекористування сільськогосподарських підприємств.

Продуктивність сільського господарства залежить від ряду різних чинників, які, у свою чергу, формуються під впливом клімату. Агрокліматичні умови вирощування озимої пшениці, ярого ячменю, кукурудзи та соняшнику в Луганській області загалом досить сприятливі. Проте на результативність значною мірою впливає землеробська практика сільськогосподарських підприємств. Оцінка систем землекористування сільськогосподарських підприємств, що реалізується в практиці землеробства (рис. 1), свідчить про низький рівень агротехнологічної ефективності: за останнє десятиліття (2005–2016 рр.) середня врожайність пшениці сягала 27,2 % від потенційного (за даними насінницьких господарств), кукурудзи – 28,4 %, ячменю – 68,7 %, соняшнику – 56,7 %. Найбільше зростає продуктивність ячменю та соняшнику, а темпи зростання врожайності пшениці та кукурудзи повільні.

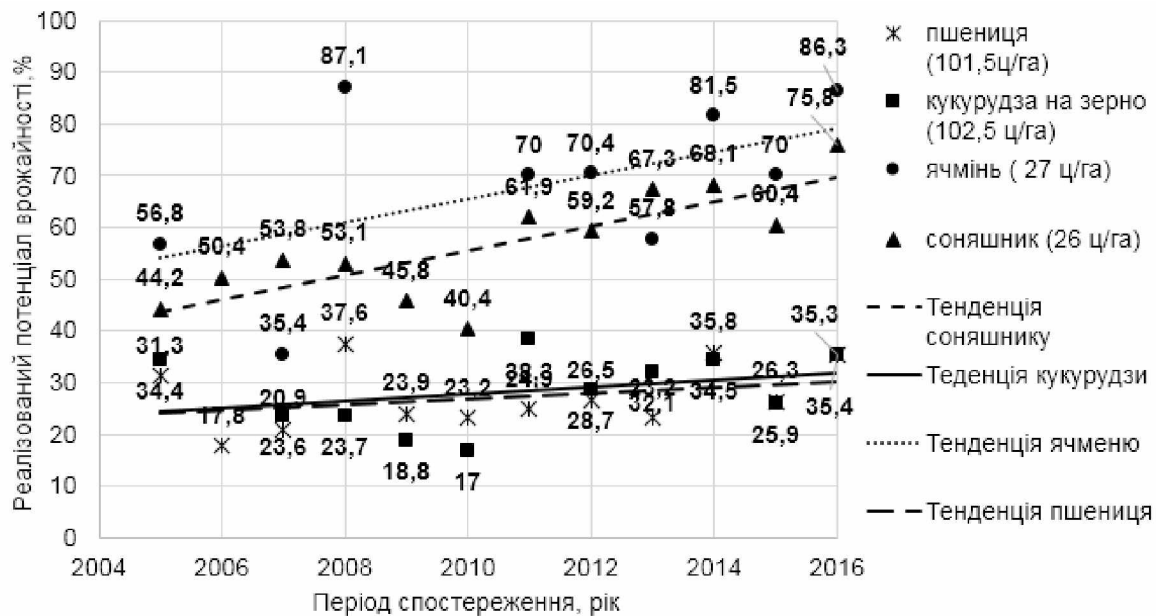

Рис. 1. Оцінка реалізації потенціалу врожайності культур сільськогосподарськими підприємствами Луганської області

Джерело: розроблено автором

Більш детальні висновки щодо технологічної системи землекористування агропідприємств дає кластерний аналіз зернового виробництва (група зернові та зернобобові) підприємств Луганської області.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств Луганської області за часткою зернових у посівній площі за 2016 р.

Показники	Групи підприємств за часткою зернових у посівній площі					У середньому за сукупністю
	I	II	III	IV	V	
	до 20 %	від 20 % до 40 %	від 40 % до 60 %	від 60 % до 80 %	більше 80 %	
1. Кількість підприємств	19	53	98	37	8	215
2. Середній рівень рентабельності, %	31,6	39,6	37,6	46,9	76,2	40,3
3. Середній прибуток, тис. грн.	710	3681	2507	3195	1498	2718
4. Середня кількість реалізації зерна, ц	7727	41093	33910	36157	19629	33576
5. Середня ціна 1 ц зерна, грн.	301,00	287,60	294,60	296,80	274,60	293,10
6. Середня собівартість 1 ц реалізованого зерна, грн.	228,72	206,04	214,05	202,08	155,85	208,94
7. Середній рівень товарності зерна, %	98,7	99,0	86,2	91,6	79,7	92,5
8. Середній валовий збір зерна, ц	7832	41507	37034	44419	24623	36289
9. Середня посівна площа зернових, га	244	1254	1136	1322	735	1103
10. Середня урожайність, ц з 1 га	32,1	33,1	32,6	33,6	33,5	32,9
11. Середні витрати на 1 га площі, грн.	7342	6820	6978	6790	5221	6874
12. Середні витрати на добрива на 1 га ріллі, грн.	1618,2	1554,5	1551,4	1642,7	1108,5	1557,3

Продовження табл. 1

13. Середні витрати на насіння на 1 га ріллі, грн.	731,7	808,3	668,6	674,6	663,9	709,5
14. Середні витрати на нафтопродукти на 1 га ріллі, грн.	998,6	949,5	980,2	1025,6	819,7	976,1
15. Середня площа ріллі, га	8180	3680	2279	1963	854	3038
16. Середня частка зернових, %	13,5	32,3	49,9	67,9	89,6	46,9

Джерело: розроблено автором

Отже, ефективність технологічного проектування землеробства є мінливою в умовах Луганської області, що підтверджено емпіричними даними. Дані свідчать про те, що поточний характер землекористування не відповідає економічним вимогам ефективності та потребує науково-практичного обґрунтування планів із забезпечення прогресу систем землеробства сільськогосподарських підприємств.

У ході структурного аналізу технологій сільськогосподарського землекористування було виявлено, що найбільші витрати, а саме 24,69 %, припадають на операції, які безпосередньо не пов'язані з результатами діяльності, з яких 11,10 % – на оранку. Аналогічні результати показав структурний аналіз витрат, за яким на підготовку ґрунту припадає 44,56 % всіх витрат палива, з яких на оранку ґрунту – 19,59 %. Звідси випливає, що ресурсоемність поточних систем землекористування формується за рахунок підготовчих, а не цільових агротехнічних заходів.

Значні витрати на паливо формують актуальність питань енергетичного самозабезпечення та інтеграції сільськогосподарського землекористування в паливно-енергетичний сектор. Результати дослідження перспективи використання кукурудзи на зерно як джерела енергетичного ресурсу дозволяють дійти висновку, що в сучасних умовах, коли виробництво кукурудзи в Україні в аналізованому 2016/2017 маркетинговому році становило 28,1 млн. т, що на 20 % перевищило торішній показник у сезоні 2015/2016, та спостерігаються тенденції скорочення споживання основним споживачем – тваринництвом (через конверсію корму зниження витрат до 4,5–6 кг кормів на 1 кг приросту, а в нових проектах тваринництва – до 3 кг на 1 кг приросту), спровоковано підвищення експортного потенціалу ринку, який оцінюється на рівні 19,5 млн. т, що на 18 % більше від торішнього показника. Загальна кон'юнктура зернового ринку свідчить про зниження цін, що негативно вплине на ефективність сільськогосподарських підприємств. Тому особливо актуальним є енергетичний напрям виробництва зернових. За оцінками експертів УКАБ, для забезпечення 5 % вмісту біоетанолу в бензині Україні потрібно буде виробляти 320 млн. л біоетанолу щорічно. Враховуючи, що з однієї тонни зерна кукурудзи можна отримати 380–400 л біоетанолу, на покриття цієї потреби знадобиться близько 810 тис. т зерна кукурудзи. Так відбувається значне зростання потенціалу власного споживання зерна в Україні, що створює умови для додаткового генерування додаткової вартості національної економіки.

За результатами аналізу системи ресурсозбереження сільськогосподарських підприємств Луганської області в рамках землекористування можна зробити висновки, що вжиті заходи із ресурсозбереження земель є малоефективними через відсутність системності дій. Дієвим заходом є біологізація землеробства, що наразі мало використовується через відсутність економічного забезпечення раціональності та організаційного забезпечення. Системне використання біологізації із мінеральними добривами сприятиме стабілізації органічного й мінерального стану ґрунтів, що відобразиться на зменшенні витрат на забезпечення планованих рівнів урожайності сільськогосподарських культур.

У третьому розділі «Перспективи оптимізації землекористування сільськогосподарських підприємств» сформовано методичний підхід до оптимізації землекористування, що реалізовує принципи сталого розвитку на основі управління техногенним навантаженням, спрямованого на формування умов збільшення виходу продукції при оптимізації виробничих параметрів.

Загальна мета стратегій адаптації сільськогосподарських підприємств до змін клімату – впровадити SLM-технології, які сприятимуть адаптації шляхом буферизації ризиків кліматичних змін. Стратегія буферизації ризиків полягає в пристосуванні до коливань запасів води у ґрунті, які можуть зменшитись через зміну клімату, до росту температур і зміни тривалості вегетаційного періоду. Інтенсивність сільськогосподарського землекористування значною мірою залежить від сприятливості метеорологічних умов. Тому слід урахувати інформацію про фактичну й очікувану погоду, а також про агрометеорологічні умови, що склалися, при уточненні планів здійснення сільськогосподарської діяльності (рис. 2).

Рис. 2. Схема використання агрометеорологічної інформації в землеробстві

Джерело: розроблено автором

У рамках адаптації землекористування сільськогосподарських підприємств до процесів глобальної енергетичної перебудови відмітимо, що перспективним напрямом раціоналізації сільськогосподарського землекористування в умовах стрімкого розвитку біопаливної індустрії є розробка моделей широкомасштабної міжгалузевої інтеграції з метою створення умов отримання кратного синергетичного ефекту від реалізації індивідуальних пріоритетів підприємств галузей. З метою оцінки перспективності подібної інтеграції розроблений проект «Створення інноваційного вертикально інтегрованого бізнесу з виробництва поліетилену з власної рослинної сировини». Детально інтегрована система представлена на рис. 3, де відображені потоки, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції (передачею на наступні ланки виробничого ланцюга інтегрованого комплексу).

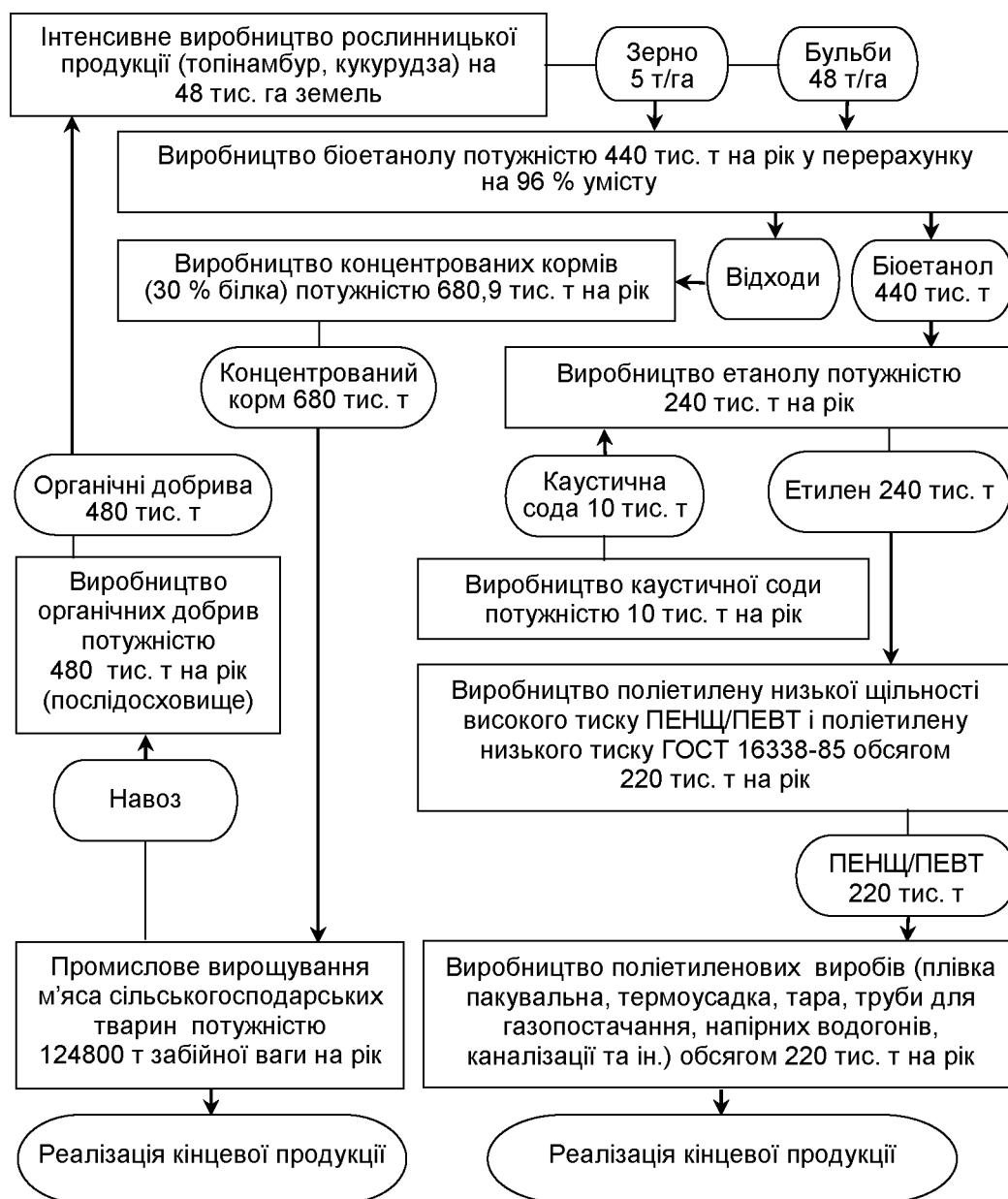

Рис. 3. Внутрішньогосподарські зв'язки вертикально інтегрованого підприємства з виробництва поліетиленової продукції з біологічної сировини

Джерело: розроблено автором

Головною ідеєю цього бізнесу є самодостатність із погляду технологічного циклу виробничого процесу. Усі виробничі системи взаємодіють між собою на принципах забезпечення сировинної потреби. Основу сировинної бази становить власна рослинна сировина, що отримується в результаті вирощування топінамбура та кукурудзи на зерно. Цю сировину перероблятимуть на ферментативний технічний етанол, який використовуватимуть для отримання етилену, з якого і вироблятимуть поліетилен. Для ефективнішого використання рослинної сировини при виробництві кормів із супутньої продукції виробництва етанолу передбачено створення супутнього бізнесу з вирощування великої рогатої худоби м'ясного напрямку та свиначства.

Першочерговим кроком в організації умов розвитку органічного виробництва сільськогосподарського підприємства, зайнятого традиційним землеробством, є формування механізму контролю технологічної дисципліни, що визначає відповідність виробничого процесу заданим базовим умовам і планованим результатам. Як основний регулятор інтенсивності землекористування пропонується використовувати технологію сільськогосподарського виробництва, що ґрунтується на концепції оптимізації техногенного навантаження на земельні ресурси. Завдання управління технологією зводиться до знаходження за допомогою вибору технологій такого плану зміни стану ґрунтової родючості, який би максимізував прибуток за весь період планування при заданих обмеженнях на характеристики якості земельних ресурсів. Кожен план характеризується вектором початкового стану ґрунтового покриття, аналогічним вектором кінцевого стану родючості, а також показником прибутку як суми прибутків по кожному кроку ротаційного періоду. З безлічі планів слід обрати той, який забезпечив би максимальний загальний прибуток.

Технічно поставлене завдання управління характеристиками ґрунтового покриття доцільно виконувати за допомогою апарату динамічного програмування, який зводиться до таких дій:

- введення у розгляд умовних максимумів $Z_{t-1}^{j*}(S_{t-2}^j)$ і умовного оптимального управління на t -му кроці H_r^t , $t = T, T-1, \dots, 2, 1$;

- визначення прибутку, що досягається на останньому кроці:

$$Z_T^j(S_{T-1}^j) = \max_{r \in R^j} \{c_T^i \cdot f_i(S_{T-1}^j, H_{r,i}^T)\};$$

- запис основних для обчислювальної схеми динамічного програмування рекурентних співвідношень (рівняння Белмана):

$$Z_{t-1}^{j*}(S_{t-2}^j) = \max_{r \in R^j} \{(c_{t-1}^i \cdot f_i(S_{t-2}^j, H_r^t) - p_{t-1}^{r_i}) \cdot d + Z_t^{j*}(S_{t-1}^j)\}$$

для $Z_{t-1}^{j*}(S_{t-2}^j)$, $t=T-1, \dots, 1$,

- послідовне їх розв'язання (проводиться процес умовної оптимізації) та отримання двох послідовних функцій: $\{Z_t^{j*}(S_{t-1}^j)\}$ и $\{H_r^*\}$;

- отримання оптимального рішення для конкретного початкового стану поля $S_0^j(s_0^{j,1}, s_0^{j,2}, \dots, s_0^{j,K})$.

а. $Z_{\max} = Z_1^*(S_0^j)$ та

б. по ланцюгу $H_{t-1}^* \rightarrow S_{t-1}^{j*} \Rightarrow H_t^* \rightarrow S_t^{j*}$ оптимальне управління (оптимальний набір технологій) $H^*(H_r^{1*}, H_r^{2*}, \dots, H_r^{T*})$.

Сумарний прибуток по всіх полях розраховується за формулою:

$$Z_{\max} = \sum_{j=1}^J Z_{\max}^j,$$

де i – індекс сільськогосподарської культури;

r – індекс технології;

j – номер поля;

t – роки планового періоду;

c – ціна продукції відповідної культури у відповідний момент часу;

f – виробнича функція визначення врожайності за відповідного стану ґрунту та управлінських дій;

p – витрати, що пов'язані з використанням відповідної технології для відповідної культури у відповідний момент часу;

S – стан ґрунту відповідного поля у відповідний момент часу;

d – коефіцієнт дисконтування (при врахуванні впливу часу).

Процес пошуку рішення здійснюватиметься за допомогою ЕОМ.

Апробація проводилася при експериментальному визначенні оптимального господарського навантаження на сільськогосподарські угіддя СТОВ «Агро-Танюшівське» Новопокровського району Луганської області. Використовуючи агротехнічну інформацію досліджуваного сільськогосподарського підприємства, окремо виділена короткоротаційна трипільна сівозміна, яка представлена такими культурами в порядку її проведення: озима пшениця, кукурудза на зерно, соняшник. Виробництво в умовах підприємства цих культур може здійснюватися за допомогою чотирьох технологічних схем. Технологічні карти кожної технології за кожною культурою представлені в додатку дисертаційної роботи.

За результатами моделювання отримано рішення (рис. 4), згідно з яким максимальний умовний прибуток за всі 4 роки становить 27 619 грн. з 1 га.

Згідно з цим графіком (рис. 4) для забезпечення оптимальної інтенсивності використання сільськогосподарських угідь підприємства перелік технологій такий:

1-й рік – використання типової технології виробництва кукурудзи на зерно і перехід зі стану 2 в стан 3;

2-й рік – застосування у стані 3 кращої для цього стану перспективної технології виробництва соняшнику та перехід зі стану 3 у стан 4;

3-й рік – застосування у стані 4 технології прямого посіву озимої пшениці та зберігання ґрунту у стані 4.

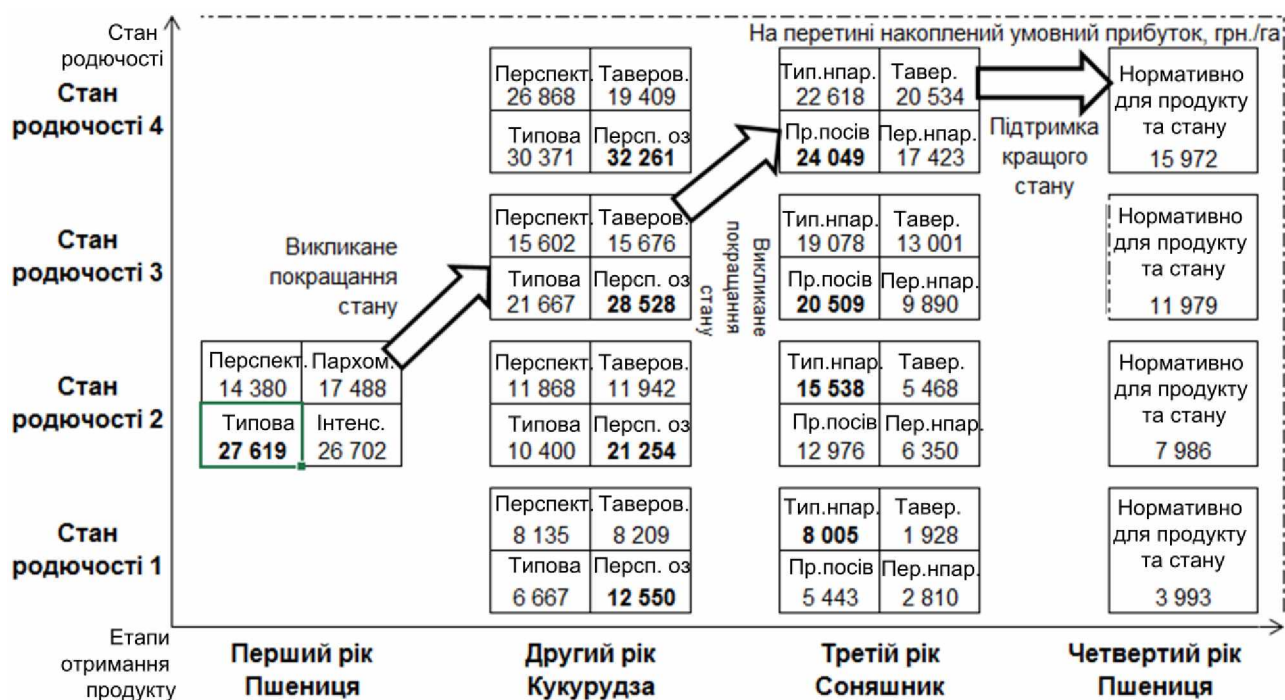

Рис. 4. Діаграма техніко-економічного обґрунтування моделі землекористування засобами динамічного програмування

Джерело: за розрахунками автора

Цінність методичного інструментарію економічного планування також визначається можливістю здійснювати економічні порівняння та робити відповідну оцінку. З цією метою здійснено оцінку результатів на підставі порівняльних розрахунків: за критерієм максимізації річного прибутку, за критерієм вибору мінімально інтенсивних технологій і за критерієм вибору максимально інтенсивних технологій.

Очевидно, що максимізація прибутку рівноцінна вибору найбільш «дешевої» технології, тобто тієї, яка забезпечує мінімальні витрати. З огляду на аналогічні умови (стан 2) та широке використання найдешевших технологій загальний прибуток становив 11 683 грн./га, а для технологій, що забезпечують мінімальні негативні зміни родючості – 7 695 грн./га, що відповідно у понад два рази менше, та на 70 % менше порівняно з запропонованим методом (27 619 грн./га). Вибір технологій, орієнтований на їх максимальну інтенсивність, створює загальний прибуток 17 997 грн./га, що становить близько 65 % загального прибутку за запропонованим методом.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, зазначимо, що, на наш погляд, оптимізація землекористування сільськогосподарських підприємств у складних умовах глобальних неконтрольованих змін ґрунтується на забезпеченні збалансованого за інтенсивністю землеробства, ефективні моделі забезпечення якого представлені в роботі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі виконано важливі науково-практичні завдання з оптимізації землекористування сільськогосподарських підприємств. Основні результати та висновки дослідження зводяться до такого:

1. За результатами дослідження теоретично-правової основи оптимізації землекористування визначено, що першоджерелом сталого сільськогосподарського землекористування є адаптація економічної моделі сільськогосподарського підприємства до наслідків локальних і глобальних змін навколишнього середовища, що змінюють господарську цінність земельних ресурсів.

2. Розроблена модель оптимізації сільськогосподарського землекористування базується на програмному управлінні продуктивністю сільськогосподарських угідь через регулювання технологічного навантаження впродовж певного горизонту планування, який відображає можливі зміни природного походження. Свідченням дієвості розроблених заходів є отримання додаткових економічних переваг у розмірі від 2 405 до 4 981 грн. з 1 га посівних площ щорічно порівняно з альтернативними стратегіями розвитку при збереженні родючості ґрунтів на рівні 45–55 балів бонітету.

3. Розроблені алгоритми, що дозволять виробляти та впроваджувати плани оптимізації землекористування в практику управління сільськогосподарськими підприємствами, реалізовані у вигляді системи електронних таблиць, побудованих за правилами розробки бізнес-планів, і ґрунтуються на формуванні оптимальних за вартістю потоків проміжної продукції між галузями в рамках міжгалузевого інтегрованого об'єднання сільськогосподарських і промислових підприємств. За нашими розрахунками, щорічні прямі виробничі витрати у структурному вираженні при запланованих обсягах виробництва становитимуть: у процесі виробництва товарної продукції – 39,4 %; проміжної продукції – 60,6 %. При цьому внутрішня норма рентабельності (IRR) проекту становитиме 12,70 %, показник рентабельності інвестицій проекту – 20,76 %, ефективність інвестицій – 125 %, що також свідчить про достатню рентабельність інвестицій.

4. Розширюючи підходи до визначення ефективності системи землекористування сільськогосподарського підприємства, варто зазначити, що джерелом синергетичного ефекту від запропонованої оптимізації землекористування агропідприємств є комбінації господарських дій, суміщення планової інформації стосовно агротехніки вирощування сільськогосподарських культур і прогнозованої інформації про попередню оцінку зміни стану родючості ґрунту від використання прийнятих технологій і зміну стану метеорологічного оточення. На підставі оцінених відхилень вартості технології виробництва культур від 1 504,8 до 3 045,6 грн./га, експертної оцінки впливу на стан ґрунту в межах 4 одиниць і початкових рівнів родючості в межах 41–60 балів розрахований потенціал прибутковості оптимальної системи землеробства становить 27 619 грн./га за прийнятої сівозміни або 6 904,75 грн./га щорічно.

5. На підставі запропонованої концепції і принципів перспективного оптимального планування землекористування з метою розширення методичних засад планування сільськогосподарського виробництва запропонована покрокова модель динамічного програмування, в якій дією, що управляє, є вибір технологічно прийнятної технології, а як стан системи прийнятий стан ґрунтової родючості. Доведена ефективність розробленої моделі на підставі порівняльних розрахунків: за критерієм максимізації річного прибутку (перевищення прибутку на 2 920,5 грн./га за рік), за критерієм вибору мінімально інтенсивних технологій (перевищення прибутку на 4 981 грн./га за рік) і за критерієм вибору максимально інтенсивних технологій (перевищення прибутку на 2 405 грн./га за рік). Запропонована модель дозволяє якнайкраще поєднувати економічну ефективність і збереження екологічної безпеки ґрунту.

6. Ключовими елементами системи управління землекористуванням при довгостроковому плануванні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є планування напрямів збільшення валової продукції з одиниці площі сільськогосподарських угідь, організації системи взаємодоповнюючих видів господарської діяльності, мотивації інтегрованого та кооперативного способу роботи підприємств при розвитку технологічної дисципліни сільськогосподарського виробництва та максимальному врахуванні природних особливостей зміни земельних ресурсів.

7. Існуюча багатогалузева структура економіки відзначається високим рівнем ресурсної конкуренції. Проблема сільськогосподарських підприємств поглиблюється через специфіку сільськогосподарського виробництва, що в більшій мірі формує вкрай не вигідні умови розвитку. Тому перспективним напрямом раціоналізації сільськогосподарського землекористування в умовах стрімкого розвитку біопаливної індустрії є розробка моделей широкомасштабної міжгалузевої інтеграції для створення умов отримання кратного синергетичного ефекту від реалізації індивідуальних пріоритетів підприємств галузей. За результатами розрахунків, переведення сільськогосподарської продукції з товарної в проміжну з долею 28,29 % від її загальної вартості забезпечує збільшення загальної вартості товарної продукції інтегрованого формування на 37,6 % за рахунок здешевлення кормової бази тваринницького підрозділу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Кочетков Ю. О. Точне землеробство як один з перспективних шляхів оптимізації землекористування аграрних підприємств. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету: Економічні науки*. 2011. № 26. С. 124–131. (0,83 друк. арк.).

2. Кочетков Ю. О. Аналіз ефективності та шляхи оптимізації використання земельних ресурсів Луганської області. *Вісник Харківського*

національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва: Економічні науки. 2011. № 8. С. 294–303. (0,57 друк. арк.).

3. Кочетков Ю. А., Ковнеров А. В. Экономическая целесообразность традиционной технологии земледелия в системе устойчивого развития. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва: Економічні науки*. 2011. № 12. С. 237–245. (0,64 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: розглянуто роль гумусу у землекористуванні сільськогосподарських підприємств (0,32 друк. арк.).*

4. Кочетков Ю. О. Управління процесами оптимізації землекористування. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету: Економічні науки*. 2012. № 20 (т. 2). С. 369–373. (0,45 друк. арк.).

5. Кочетков Ю. О. Роль виробничих запасів в оптимізації землекористування. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету: Економічні науки*. 2012. № 39. С. 129–134. (0,65 друк. арк.).

6. Кочетков Ю. О. Мотивація праці при землекористуванні. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету: Економічні науки*. 2012. № 43. С. 101–109. (1,05 друк. арк.).

7. Кочетков Ю. О. Дослідження стану землекористування на сільськогосподарських підприємствах. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету: Економічні науки*. 2013. № 55. С. 142–146. (0,55 друк. арк.).

8. Кочетков Ю. О. Прогнозування та економічне проектування раціонального використання земель сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету: Економічні науки*. 2014. № 59. С. 149–154. (0,5 друк. арк.).

Публікації у виданнях іноземних держав та у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

9. Кочетков Ю. А., Кочетков А. В. Землепользование на деградированных землях. *Вестник Донского государственного аграрного университета: Научный журнал*. 2012. № 4. С. 46–53. (0,3 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: розглянуто особливості землекористування на сході України (0,15 друк. арк.).*

10. Кочетков Ю. О., Кочетков О. В., Гончаренко С. І. Детермінанти виробництва біогазу в контексті сталого розвитку підприємств АПК. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету: Економічні науки*. 2018. № 1. С. 227–233. (0,88 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: розглянуто економічну, соціальну і екологічну складові землекористування аграрних підприємств (0,3 друк. арк.).*

Друковані матеріали наукових конференцій та публікації в інших виданнях:

11. Кочетков Ю. О. До питання оптимізації використання земельних ресурсів. *Формування конкурентоспроможного виробничого потенціалу*

сільського господарства в умовах глобалізації розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 14–23 вересня 2011 р.). Харків, 2011. С. 72–73. (0,19 друк. арк.).

12. Кочетков Ю. О. Управління земельними ресурсами сільськогосподарського підприємства. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжиського: Економічні науки*. 2012. № 4. С. 258–262. (0,4 друк. арк.).

13. Кочетков Ю. О. Інноваційна модель оптимізації землекористування. *Науково-методологічні основи підвищення економічної ефективності, інноваційного розвитку та менеджменту аграрного виробництва*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, аспірантів і студентів (м. Харків, 24–25 квітня 2013 р.). Харків, 2013. С. 126–129 (0,25 друк. арк.).

14. Кочетков Ю. О. Проблеми управління мотивацією трудових ресурсів при землекористуванні. *Управління трудовими ресурсами в постіндустріальному суспільстві: глобальні виклики та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 29 жовтня 2013 р.). Полтава, 2013. С. 59–62. (0,24 друк. арк.).

15. Кочетков Ю. О. Аналіз ефективності землекористування аграрних підприємств. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 07–08 листопада 2013 р.). Харків, 2013. С. 61–64. (0,35 друк. арк.).

16. Кочетков Ю. О. Особливості сучасних підходів до становлення ринку сільськогосподарських земель. *Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції ЛНАУ* (м. Харків, 29 січня 2016 р.). Харків, 2016. С. 121–123. (0,15 друк. арк.).

17. Кочетков Ю. О. Концепція організації землекористування в загальній системі управління ресурсним потенціалом сільськогосподарського підприємства. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України*: матеріали міжнар. ювілейної наук.-практ. конф. (м. Харків, 09–10 листопада 2016 р.). Харків, 2016. С. 177–179. (0,22 друк. арк.).

18. Кочетков Ю. О. Роль створення маркетингових служб у підвищенні ефективності землекористування. *Тези доповідей звітної науково-практичної конференції ЛНАУ* (м. Харків, 23 лютого 2017 р.). Харків, 2017. С. 137–139. (0,25 друк. арк.).

19. Кочетков Ю. О. Управління землекористуванням сільськогосподарських підприємств. *Тези міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування»*: зб. матеріалів конф. (м. Мелітополь, 14–15 червня 2018 р.). Мелітополь, 2018. С. 154–156. (0,18 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Кочетков Ю. О. Управління землекористуванням сільськогосподарських підприємств в умовах глобальних змін навколишнього середовища. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Таврійський державний агротехнологічний університет, Мелітополь, 2018.

У дисертаційній роботі узагальнено концептуальні основи раціонального землекористування сільськогосподарських підприємств. Розроблено методичні основи визначення виробничих параметрів технологічної системи сільськогосподарського підприємства, які дозволяють максимізувати виробничі можливості підприємств зі збереженням корисних якостей природної системи. Визначено ключові елементи управління землекористуванням при стратегічному плануванні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано концептуально-методичний підхід до розробки моделі управління оптимізацією сільськогосподарського землекористування, яка дозволяє з врахуванням техніко-технологічних, нормативно-законодавчих і ресурсних параметрів розвитку здійснювати адаптацію виробничої моделі сільськогосподарського підприємства до процесів глобальних змін навколишнього середовища.

Ключові слова: управління, оптимізація, землекористування, технологічна система, моделювання, сільськогосподарське підприємство, екологізація виробництва, синергетичний ефект, навколишнє середовище.

АННОТАЦИЯ

Кочетков Ю. А. Управление землепользованием сельскохозяйственных предприятий в условиях глобальных изменений окружающей среды. Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и методических основ, разработке практических предложений по управлению оптимизацией землепользования сельскохозяйственных предприятий, а также формированию соответствующего инструментария обоснования хозяйственных действий.

Руководствуясь результатами исследования работ ученых, занимающихся вопросами обеспечения условий оптимального землепользования, выяснено, что под управлением оптимизацией землепользования сельскохозяйственных предприятий понимается регулирование режима и интенсивности использования сельскохозяйственных угодий как специфического отраслевого проявления земельных ресурсов с целью сбалансирования хозяйственных целей и экологических требований сохранения биоресурсов.

По результатам анализа системы ресурсосбережения сельскохозяйственных предприятий Луганской области в рамках землепользования можно сделать выводы, что в текущей ситуации

осуществляемые мероприятия по ресурсосбережению при использовании земель малоэффективны из-за отсутствия системности действий. Последствие бессистемности мероприятий по землепользованию отражается на урожайности сельскохозяйственных культур, которая является низкой по сравнению с общегосударственными показателями.

Действенной мерой ресурсосбережения в землепользовании является биологизация земледелия, которая в настоящее время имеет минимальное распространение из-за отсутствия экономического и организационного обеспечения рациональности. Использование биологизации в сочетании с внесением минеральных удобрений позволит стабилизировать органический и минеральный состав почв, отразится на уменьшении расходов на обеспечение планируемых уровней урожайности сельскохозяйственных культур.

В диссертационной работе обоснован концептуально-методический подход к разработке модели управления оптимизацией сельскохозяйственного землепользования, которая позволяет с учетом технико-технологических, нормативно-законодательных и ресурсных параметров развития осуществлять адаптацию производственной модели сельскохозяйственного предприятия к процессам глобальных изменений окружающей среды.

В рамках адаптации землепользования сельскохозяйственных предприятий к процессам глобальной энергетической перестройки отмечено, что перспективным направлением рационализации сельскохозяйственного землепользования в условиях стремительного развития биотопливной индустрии является разработка моделей широкомасштабной межотраслевой интеграции.

На основании предложенной концепции и принципов перспективного оптимального планирования землепользования в качестве совершенствования методических основ планирования сельскохозяйственного производства предложена пошаговая модель динамического программирования, в которой действием менеджера является выбор приемлемой технологии, а оценкой состояния системы землепользования принято считать состояние почвенного плодородия. Доказана эффективность разработанной модели на основании сравнительных расчетов: по критерию максимизации годового дохода, по критерию выбора минимально интенсивной и максимально интенсивной технологий.

Перспективным направлением рационализации сельскохозяйственного землепользования в условиях стремительного развития биотопливной индустрии определена разработка моделей широкомасштабной межотраслевой интеграции с целью создания условий получения синергетического эффекта от реализации индивидуальных приоритетов предприятий различных отраслей.

Ключевые слова: управление, оптимизация, землепользование, технологическая система, моделирование, сельскохозяйственное предприятие, экологизация производства, синергетический эффект, окружающая среда.

ANNOTATION

Y. Kochetkov. Land-use management of agricultural enterprises in the context of global environmental changes.

Qualifying scientific work as a manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08/00/04 Economics and Management of the Enterprises (according to the types of economic activity) – Tavria State Agrotechnological University, Melitopol, 2018.

The conceptual bases of rational land use of the agricultural enterprises are generalized in dissertation work. Methodical bases of defining the production parameters of technological system at the agricultural enterprise which allow to maximize economic benefits of the enterprises with preservation useful qualities of natural system are developed. The key elements of land use management in the strategic planning of economic activities of agricultural enterprises are defined. The conceptual and methodological approach to management model of agricultural land use optimization is proved. It allows taking into account the technical, technological, regulatory and resource parameters of development for adapt the production model of the agricultural enterprise to the processes of global environmental changes.

In order to assess the prospects of such integration, the project was developed, called «The creation an innovative vertically-integrated business for the production of polyethylene from own crop raw materials». This project involves the creation of a vertically-integrated business for the production of polyethylene products. The proposed model is based on the methodology of dynamic programming and provides the best solution to the 2-criterion task of maximizing profits and providing environmentally acceptable land

Key words: management, optimization, land use, technological system, modeling, agricultural enterprise, production greening, synergetic effect, environment.